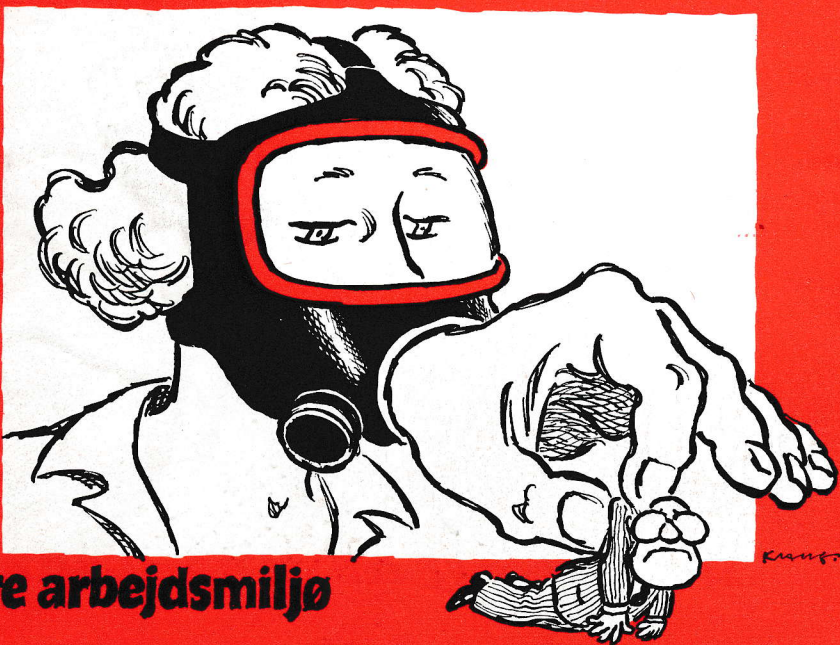

DET SKU' VÆRE SÅ GODT...

**10 års
kamp
for
et bedre arbejdsmiljø
med**

AKTIONSGRUPPEN ARBEJDERE AKADEMIKERE

Det sku' være så godt . . .

**10 års
kamp for et bedre
arbejds miljø med**

**AKTIONSGRUPPEN
ARBEJDERE /AKADEMIKERE**

Aktionsgruppen er interesseret i at komme i kontakt med såvel arbejdere som fagforeninger. Hvis man står over for sundhedsmæssige problemer på arbejdspladsen, kan Aktionsgruppen yde råd og vejledning og formidle viden og kontakter.

Man får fat i Aktionsgruppen på denne adresse:
Benny Christensen, Arnesvej 44,
2700 Brønshøj, tlf. (01) 60 26 38.

i Århus:
Samarbejdet mellem Arbejdere og Akademikere
Grønningen 4,
8000 Århus C, tlf. (06) 12 32 00.

i Odense:
Aktionsgruppen Arbejdere Akademikere, Fyn,
c/o Inger Beck, Oluf Bagersgade 41,
5000 Odense C, tlf. (09) 11 76 59.

i Aalborg:
Arbejdsgruppen Arbejdere Akademikere
Nordjylland
c/o Casper Steffensen
Snedker-Tømrerforbundet, afd. 3
Kayerødsgade 37-39,
9000 Aalborg, tlf. (08) 13 12 44.

Foto: Alfa Foto og 2. maj
Illustrationer: Bo Veiersted og Klaus Albrechtsen
Sats: Eks-Skolens Trykkeri ApS.
Tryk: Agitryk

1. oplag, København 1985, 3000 eksemplarer.

Indhold

Som at slå i en dyne . . .

Rapport fra et skibsværft satte en stopper for syv års opslidende arbejdsmiljøkamp side 7

Gu' har det haft betydning . . .

- men de resultater, vi opnåede, er blevet udhulet siden side 11

Det breder sig, det skidt . . .

En historie om organiske opløsningsmidler - fra et par tilfældige malerrapporter til en olieindustri, som med ét føler sig truet af en stribe rapporter, der alle konkluderer: Det er farligt - og det breder sig, det skidt side 17

Det sku' vær' så godt - og så' det faktisk skidt . . .

En grum beretning om en lov, der led skibbrud, om vrangvillige arbejdsgivere, og forsigtige LO-folk, om en udhulet og udsultet arbejdsmiljøforskning - og en beretning om arbejdsmiljøet, der er blevet en by i Belgien side 27

Forskning for folket - ikke for profitten . . .

Studenteroprørets efterdønninger og 20.000 PH-kroner startede aktionsgruppen side 37

Ud i alle krogene

Historien om en succes: Fosterskadekampagnen side 41

Aktionsgrupper i alle lande - forener eder . . .

- et kort kig ud over landegrænserne til aktionsgrupper i andre lande side 45

10 års kamp for et bedre arbejds miljø

Aktionsgruppen Arbejdere Akademikere, AAA, blev mødt med skepsis, da den blev startet for 10 år siden. Anders And-klubben var et af de øgenavne, veletablerede kredse hæftede på Aktionsgruppen. For at nedgøre og latterliggøre den. Men hånsord og skepsis er for længst blevet gjort til skamme – Aktionsgruppen lever i bedste velgående. Arbejdere og akademikere *kan* samarbejde. Og det *kan* nytte at kæmpe for et bedre arbejdsmiljø.

De 10 år, der er gået, siden Aktionsgruppen blev startet den 10. maj 1975, er anledningen til denne pjece. Vi har her forsøgt at samle nogle af de tråde, der har knyttet arbejdere og akademikere sammen.

God læselyst.

Aktionsgruppen Arbejdere Akademikere
10. maj 1985

Det var på B&W, det startede...

(Foto: Søren Madsen, Alfa Foto)

Som at slå i en dyne...

Rapport fra et skibsværft satte en stopper for syv års opslidende arbejdsmiljøkamp

Da »Rapport fra et skibsværft« kom i 1974, fik B&W's ledelse pludselig travlt med at forbedre arbejdsmiljøet. Forud var gået syv års opslidende kamp, hvor ledelsens holdning havde været den, at arbejdsmiljøproblemerne var noget, arbejderne havde fundet på for at få mere i lønningsposen.

Skrumpede ind til ingenting

»Vi blev for alvor klar over, at der var noget galt i 1967«, fortæller svejser Bent Andersen, der kan huske forholdene på B&W, før arbejder-akademiker-samarbejdet startede. »I mange år havde vi set store, friske arbejdskammerater skrumpede ind til ingenting, og lidt efter lidt modnedes den erkendelse i os, at arbejdsmiljøet måtte være årsagen. Men vi mødte absolut ingen forståelse hos ledelsen.

Jeg stod selv på det tidspunkt og arbejdede med en flammeskæremaskine. Jeg havde det skidt – var irriteret, hysterisk og faldt i søvn på sofaen derhjemme hver aften. Kammeraterne havde det ligesådan.

I 1967 stillede vi for første gang krav om at få et ventilationsanlæg, men vi fik i stedet syv års opslidende kamp, hvor jeg i hvert fald tit var grædefærdig af afmagt. Det var som et slå i en dyne...

Holdningen hos ledelsen og bedriftslægen var den samme, som vi selv havde haft tidligere – nemlig, at ethvert arbejde har nogle omkostninger. At omkostningerne ved at arbejde på et skibsværft var tab af menneskeliv – ja, det var jo bare trist.

Hallen, vi arbejdede i, var fuld af støv og røg, men vores sikkerhedsinspektør påstod, at det ikke var giftigt. Så tilkaldte vi SIFA (Statens Institut for Arbejdshygiejne) – det nuværende Arbejdsmiljøinstitut. De tog luftprøver, som viste enorme støvkoncentrationer.«

Til månen for 5.000 kroner

»Det hjalp heller ikke, og så stoppede vi maskinerne. Reaktionen på arbejdsnedlæggelsen var indkøb af et ventilationsanlæg til 5.000 kroner.

Det var helt til grin. Det er næsten det samme som at købe en raket til 5.000 kr. og tro, at man kommer til månen med den. Man kommer højest til Tåstrup!

Vi indkaldte ledelsen og lægen til et møde, hvor vi krævede at få besked om støvets farlighed. Lægen sagde, at han havde læst om problemerne, men han orkede ikke at fortælle os om det. Han ville heller ikke sige, hvor han havde læst det, for »Det er jo ikke skrevet på dansk, så det kan jo være lige meget«, sagde

han. – Han beroligede os med, at støv over 5 my ikke kommer ned i lungerne, men der var bare den hage ved det, at ingen kendte støvpartiklernes størrelse. Så sendte vi støvpartikler til analyse, og det viste sig, at partiklerne var mindre end 1,75 my.«

Truede med pressen

»Vi gik til lægen med rapporten og sagde til ham, at det kunne han læse om i avisen i morgen. Det var simpelthen den eneste måde at få ledelsen i tale.

I syv år sloges vi med lægen og ledelsen på den måde. Samtidig blev kammeraterne mere og mere syge. Vi, der ikke var fysisk nedbrudte, var ude af os selv af skræk og angst. Den usikkerhed, der prægede os alle, har gjort mange ulykkelige. Den har kostet adskillige ægteskaber. Men det værste var alligevel følelsen af afmagt. Tænk på, at de fleste af os kun har syv års skolegang, og dengang vidste vi ingenting om arbejdsmiljøet. Det eneste, vi vidste, var, hvad vi kunne se med vores egne øjne – nemlig at folk blev syge. Næde de først pensionsalderen, var de så nedslidte, at de ikke kunne nyde deres alderdom.«

Skeptiske arbejdere

»Vi besluttede at få fat i de studerende, der havde lavet rapporter på andre arbejdspladser,« fortæller Bent Andersen, »og derefter gik det strygende. Der blev lavet spørgeskemaer, og arbejdspladsen blev undersøgt på kryds og tværs.

I starten havde vi en smule problemer med vores egne. De var noget skeptiske. De frygtede, at akademikerne blot ville lave en eksamensopgave – og så færdig med os.

„ Det stod i protokollen ”

„ Benny oplyser, at han bor på den højeste matrikel i København ”

7. oktober 1975

„ Der er for stor overvægt af akademikere ved møderne ”

11. november 1975

Da rapporten kom, holdt vi et presemøde og fik megen god omtale. Ledelsen accepterede rapportens resultater, men beklagede at den ikke havde været med til at lave den . . . Efter at have været ligeglad i syv år!

Og nu skete der noget: På rekordtid blev der lavet udsugningsanlæg. B&W blev det første værft i verden, hvor 85-90% af svejserøgen blev fjernet. Og det var ikke sket uden Rapport fra et skibsværft«. Det er Bent Andersen sikker på.

Arbejdsskaderne blev halveret

Derfor var B&W-arbejderne meget aktive i stiftelsen af AAA, og den første formand blev B&W's fælles-sikkerhedsrepræsentant Ole Nielsen.

»Man kan godt sige, at vores sikkerhedsafdeling blev bygget op omkring samarbejdet med akademikerne«, siger tillidsmand Vagn Munkholt, B&W. Kravene til sikkerheden blev skærpet overalt på værftet. Antallet af arbejdsskader blev mere end halveret, og ulykker med dødelig udgang blev en sjældenhed.

»Dermed er ikke sagt, at alting herude er perfekt i dag. Vi har masser af arbejdsmiljøproblemer med bl.a. de nye kemikalier, som hele tiden dukker op. Og de seneste års arbejdsløshed har gjort det vanskeligere at gennemføre forbedringer.«

Svejserøg - farlig som ind i lungerne . . .

(Foto: Henrik Saxgren, 2. Maj)

„ Det stod i protokollen ”

„ Det blev vedtaget at få 2 000 stk. trykte
kuverter og få fremstillet et stempel til
Lars Iversen ”

6. december 1976

„ Lars kan snart se bunden i kassen for
administration ”

11. januar 1977

„ Der står 14.08 kr. på girokontoen ”

1. februar 1977

„ Der er indsamlet 4.700,30 kr. til BT-
klubben ”

18. april 1977

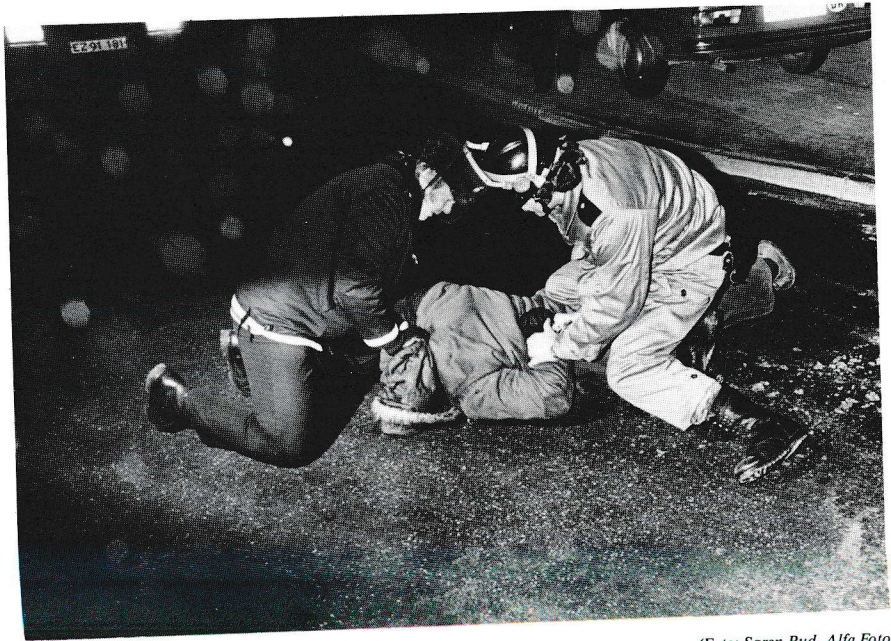
Epoxy-boykotten:

Gu' har det haft betydning. . .

- men de resultater, vi opnåede, er blevet udhulet siden

Det var epoxy-boykotten, der fik:

- Arbejdstilsynets direktør, Erik Andersen, til at dumme sig helt enestående, da han bad rektoren for den farmaceutiske højskole om at stoppe den forskergruppe, der havde afsløret, at epoxy kan være kræftfremkaldende;
- LO's miljøkonsulent, Jørgen Elikofer, til at sige, at stoffer ikke kan forbydes, alene fordi de er kræftfremkaldende: »Det er jo også helbredsnedbrydende at være arbejdsløs«;
- 200 medlemmer af SiD's anlægs- og bygningsgruppe til at give ledelsen en »øretæve« på grund af dens valne holdning til et total-forbud mod epoxy;
- formanden for Centralforeningen af Murermestre i Danmark, Adolph Sørensen, til at sige, at et forbud ville koste samfundet mellem 30 og 40 millioner kroner alene til reparation af fliser: »De falder ned, hvis vi ikke bruger epoxy«;
- lederen af LO's miljøafdeling, Bent Nielsen, til at kalde den epoxy, som skulle bruges på Lynetten for ufarlig: »Der kræves bare et par handsker«;
- den socialdemokratiske overborgmester Egon Weidekamp til at fratage VS-borgmesteren Viljo Sigurdsson ansvaret for færdiggørelsen af Lynetten, fordi han støttede de aktionerende arbejdere;
- arbejdsminister Svend Auken til at erkende, at hans egen og Arbejdstilsynets skråsikkerhed i epoxy-sagen alene hvilede på oplysninger fra de multinationale epoxy-producenter (DOW Chemical i USA, Shell i Holland og Ciba-Geigy i Schweiz);
- 200 læger til at støtte arbejdernes nej til at bruge stoffet. »Det er hverken overborgmesteren eller LO-sekretæren, men arbejderne, der skal løbe risikoen, og vores tillid til arbejdsgiverne (både offentlige og private) er noget slidt efterhånden«, skrev universitetslektor, dr. med. Jens Juul Holst i Politiken som forklaring på, hvorfor han støttede de aktionerende arbejdere;
- Arbejdstilsynet til - efter halvandet års blokade - at erkende, at det epoxy-produkt, som skulle bruges på Lynetten, var under stærk mistanke for at være kræftfremkaldende;
- LO-sekretær Bent Nielsen til at »kræve«, at det om fem år skal være forbudt at indføre nye stoffer i arbejdsmiljøet, og at der om 15 år ikke må bruges noget stof, som ikke på forhånd er godkendt (timeglasset er løbet ud for det første krav, Bent Nielsen);

Med politiets hjælp...

(Foto: Søren Rud, Alfa Foto)

(Foto: Søren Rud, Alfa Foto)

... blev der skaffet adgang for epoxy-villige jyske arbejdere.

- givet Ames' test det »blå stempel« som en billig videnskabelig metode, der kan påvise kræfttrisiko;
- Arbejdstilsynet til at lave en af de skrappeste bekendtgørelser i verden om epoxy- og polyurethan-produkter;

Epoxy-kampagnen startede egentlig slet ikke med mutagen-gruppens alarmerende rapport om, at epoxy kan være kræftfremkaldende. Da rapporten blev offentliggjort herhjemme i sommeren 1978, havde Byggefagernes Samvirke i flere år advaret medlemmerne mod at bruge epoxy. Mange medlemmer havde nemlig fortalt om de ubehagelige gener ved både to-komponentlime og fugemasse.

»Og det var ikke småting, de kom med af hudpåvirkninger«, fortæller Ole Knudsen fra Byggefagene i København. »Fem fingre kunne ligne fem overkogte bayerske pølser med blodigt kød.«

Advarslen fra Byggefagene kom med henvisning til Arbejds miljølovens paragraf 49 c, hvor der står, at giftige og sundhedsfarlige stoffer skal erstattes med mindre sundhedsfarlige stoffer, når det kan gøres uden væsentlig ulempe for virksomheden.

Efter mutagen-gruppens rapport gik det stærkt. Efter en konference i Odense for bestyrelsesmedlemmer i byggefagssammenslutningerne i København, Århus, Odense og Ålborg startede kampagnen for et total-forbud mod epoxy.

»Allerede om mandagen efter konferencen fik vi at vide, at arbejdet med epoxy var stoppet på Lynetten. Vi havde vidst i en måneds tid, at stoffet blev brugt derude, så vi fortalte folkene om konferencens resultater, og det førte til beslutningen om blokaden«, fortæller Ole Knudsen.

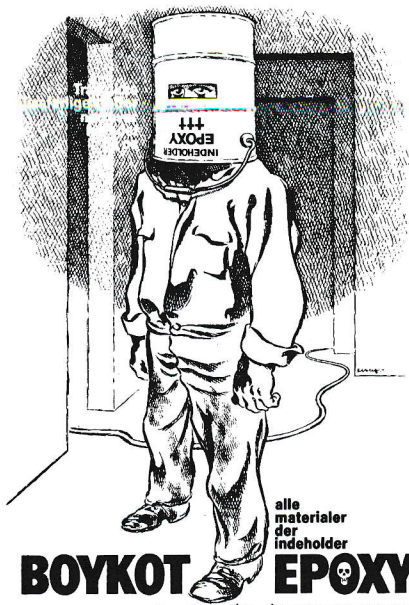
Og så startede den arbejdsmiljøkamp, som vel nok har haft størst gennemslagskraft i nyere tid. I halvandet år bølgede slaget frem og tilbage mellem byggefagene, Mutagen-gruppen og AAA på den ene side og Arbejdstilsynet, arbejdsministeren, LO, arbejdsgiverne og de multinationale selskaber på den anden. Erklæringskrigen i medierne var total.

»Epoxy var jo udtryk for en rationalisering og ny teknologi på området. Det var billigere, fordi der kunne spares på antallet af rensninger, når anlægget var i gang. Weidekamp påstod, at det kunne klares med én gang om året mod ellers

„ Det stod i protokollen ”

„ Julefrokost : Vi bli'r 10-12 stykker. ”

7. december 1978

alle materialer der indeholder

BOYKOT EPOXY

Byggefagene i Århus, Ålborg, Odense og København

Byggefagene i landets største byer bestemmer sig til at boykotte det kemiske produkt Epoxy – det kan fremkalde kræft, viser en undersøgelse. Det skider Københavns overborgmester Egon Weidekamp på. Han gennemtvinger med vold og politimagt en epoxybehandling af rensningsanlægget Lynetten og gør sig fortjent til en skamstøtte.

Sådan kommenterede Klaus Albrechtsen epoxy-sagen i Socialisk Dagblad.

ti – og desuden kunne kloakarbejdernes manuelle rensarbejde klares mekanisk. Og på den måde kunne kommunen spare arbejdskraft«, forklarer Ole Knudsen.

Dét var kloakarbejderne godt klar over, og derfor lykkedes det ikke at spille dem ud mod de aktionerende bygningsarbejdere. Kloakarbejderne troede ikke på overborgmesterens pludselige omsorg for deres helbred. Weidekamp påstod ellers, at epoxyen skulle smøres på af hensyn til kloakarbejdernes fremtidige arbejdsmiljø. Men argumenterne blev tilbagevist med, at kloakarbejderne udførte præcis det samme rensningsarbejde på andre anlæg.

I løbet af det næste halvandet år måtte både Arbejdstilsynet og arbejdsministeren sluge nogle gevaldige kameler. De havde i begyndelsen påstået, at Lynette-epoxyen var ufarlig, men måtte senere indrømme – omend indirekte – at det ikke var rigtigt. Arbejdstilsynet forsøgte desuden at lægge Byggefogene for had ved at påstå, at den tid, der blev brugt på epoxy-konflikten, gik ud over mange andre vigtige sager. Og under hele blokaden stod LO i kulissen og sang med på den gammelkendte vise om de kommunistiske ballademagere i Byggefogene. LO bakkede på intet tidspunkt blokaden op.

Men omkring juletid i 1979 var det forbi. Politiet blev sat ind mod de aktionerende arbejdere på Lynetten, og epoxyen blev alligevel smurt på.

»Vi ville *ikke* slås mod politiet«, siger Ole Knudsen, og bygherren var altså villig til at sætte arbejdet i gang, selv om det var bevist, at det var sundhedsfarligt. Epoxyen blev ganske vist smurt på med ruller – ikke sprøjtet på, som det oprindeligt var meningen. Og så blev de »importerede« jyske arbejdere udstyret som rummænd.

Alligevel mener Ole Knudsen ikke, at der var tale om et nederlag:

»Der var sket så meget positivt i løbet af det halvandet år blokaden varede, så vi betragtede epoxy-konflikten som vellykket. Det var lykkedes at få fjernet epoxyen fra mange arbejdspladser. Substitutionsprincippet blev slået fast, og vi fik bekendtgørelsen om epoxy- og polyurethan. Desuden var der sat en masse andet i gang om kemiske stoffer, for epoxy var jo kun ét eksempel på sundhedsfarlige stoffer.

Men når man ser på resultaterne her fire år efter, så ser det jo ikke godt ud. Fagbevægelsen er svækket på grund af arbejdsløsheden, og de resultater, vi opnåede dengang, er blevet udhulet. Nu skal man først og fremmest tage hensyn til virksomhedernes økonomi – ikke til arbejdernes helbred. Det har reelt sat substitutionsprincippet ud af kraft.

Bekendtgørelsen administreres i dag meget lempeligt; der dispenseres rask væk. F.eks. er bestemmelserne blevet fortolket sådan, at det ikke er sikkerhedsorganisationen på pladsen, der skal afgøre, om epoxyen skal bruges. Det skal sikkerhedsorganisationen i det firma, som skal udføre arbejdet. Det betyder i praksis, at arbejdet bliver udført af små forhutlede firmaer med to mestre og en arbejdsmand. De går i bare arme og røg – uden nogen form for sikkerheds-

udstyr. Det er håbløst for os at holde øje med de små arbejdspladser, men ind i mellem lykkes det da at få stoppet det værste. Vi havde for nylig en sag på Ortopædisk Hospital (bygherre: Københavns kommune), hvor der skulle udføres epoxy-arbejde. Sikkerhedsorganisationen prøvede at blokere arbejdet, som så bare blev lavet i påsken af et lille firma. Men trods alt fik vi dem til at bruge sikkerhedsudstyr.

Men gu' er der sket noget med bevidstheden efter epoxy-boykotten, og det skal vi bygge videre på», siger Ole Knudsen.

Byggefagenes Samvirke var forrest i kampen mod epoxy – her er formanden, Harry Osborn, på »talerstolen« ved Lynetten.

(Foto: Søren Rud, Alfa Foto)

Det breder sig, det skidt...

En historie om organiske opløsningsmidler – fra et par tilfældige malerrapporter til en olieindustri, som med ét føler sig truet af en stribe rapporter, der alle konkluderer: Det er farligt – og det breder sig, det skidt...

»Jeg kan se en tv-avis uden at ku' huske så meget som ét indslag bagefter – ikke en gang vejruddisigten.«

»Nogle gange er det, som om man slingrer afsted.«

»Jeg må ta' meget stærke piller – ellers er dagen et helvede for mig.«

»Mit råd til andre er: Hold op med den slags arbejde, selv om det er svært på grund af pengene!«

»Jeg var fællestillidsmand, men så begyndte det at knibe med koncentrationen.«

»Lægen blev ved med at påstå, at det var dårlige nerver. Jeg fik nogle piller – og besked om at ta' den med ro.«

»Jeg måtte nærmest kravle på arbejde til sidst.«

»Stol på din egen krops reaktioner. Ikke på måleresultater, som siger, at det hele er i orden.«

»Jeg gik faktisk rundt i en brandert hele ugen på grund af opløsningsmidlerne.«

Triste og tragiske historier er, hvad ofrene for organiske opløsningsmidler kan fortælle i stribevis. Historierne er selvtølgelig ikke spor »videnskabelige«, men er alligevel med til at bekræfte den karakteristisk, som flere arbejdsmedicinere hæfter på de snigende giftes følger: »Opløsningsmidler ødelægger menneskers fysisk, psykisk og socialt.«

De fleste ved i dag, at organiske opløsningsmidler ødelægger hjernen, og gør ofrene gamle før tiden; eller giver dem »præsenil demens«, som lægerne udtrykker det i deres journaler. Men opløsningsmidler fører i mange tilfælde også til skader på en række indre organer, ligesom både mænds og kvinders evne til at få raske og sunde børn smadres.

Omkring 160.000 danske arbejdere er dagligt udsat for opløsningsmidler – siger Arbejdstilsynet. Efter LO's opfattelse er tallet omkring 200.000. Malere, rengøringsfolk, industriarbejdere, laboranter og sygeplejersker er bare nogle få eksempler på grupper, som udsættes for produkter med giftigt-klingende navne som acetone, styren, xylen, trichlorethylen, terpentiner, toluen, ethanol, butylacetat, methylethylketon og mange, mange andre. Fælles for dem alle er, at de er farlige – mere eller mindre, naturligvis.

Opløsningsmidlerne har inden for det sidste tiår ført til, at omkring 1.400 mennesker er blevet så ødelagte, at de har fået erstatning for skaderne. Dertil

kan lægges et ukendt antal, der aldrig er blevet indberettet af lægerne. Eller som på grund af »lægelige skøn« eller »mangel på bevis« er afvist af Sikringsstyrelsen – den myndighed, som tager stilling til ofrenes erstatninger.

Sådan begyndte det

Kendskabet til opløsningsmidlernes farlighed er mere end 100 år gammelt. Trods denne viden har lægerne været meget forsigtige med at fastslå en sammenhæng mellem opløsningsmidler og hjerneskader. I 1934 skriver to læger i Ugeskrift for læger bl.a. følgende:

»Paa Skt. Hans Hospital blev den 18.8.1933 indlagt en 20-aarig Malersvend, der tidligere havde været behandlet på Psykiatrisk Poliklinik (. . .) Han havde i marts 1933 genoptaget sit Ducolakererarbejde efter nogen Tids Ferie, men blev efterhaanden atter deprimeret og fik Angstfølelser, hvorfor Han maatte ophøre med dette (. . .). Han forklarede, at Han blev paavirket af Dampene under Maling (som Alkoholrus) med paafølgende Hovedpine og Tyngdefølelse, ligesom Han følte sig meget irriteret, hvad Han også havde iagttaget hos sine Kammerater.«

Lægerne er i 1934 opmærksomme på den cellulosefortynder, som lakken indeholder. Men deres viden får ingen umiddelbare konsekvenser.

Faktisk er det først med de såkaldte »malerrapporter« i 1971–72, at det lykkes en gruppe kritiske læger og lægestuderende at vække opsigt med påstande om en sammenhæng mellem opløsningsmidler og hjerneskader især blandt malerne. Flere af disse læger er med til at starte AAA i 1975 – og det er også blandt denne gruppe medicinere, at kernen blandt arbejdsmedicinere i dagens Danmark skal findes.

Hurtigt bliver »malersyndromet« – de varige hjerneskader – et kendt og nogenlunde accepteret begreb. Men lægerne ser også en forbindelse til en række andre fag. Og i løbet af 70'erne dokumenterer den ene rapport efter den anden, at opløsningsmidler er farlige. Meget farlige endda. Og det er ikke bare herhjemme, resultaterne dynger sig op. Også i Sverige og Finland begynder rapportererne at veje tungt på reolerne.

„ Det stod i protokollen ”

„ Regnemaskine med strimmel, Der bevilges kr. 500, - ”

22. maj 1980

Hvem sagde, at opløsningsmidler er ufarlige?

(Foto: Søren Rud, Alfa Foto)

Konklusionerne breder sig

At dømme efter branchens egen opfattelse, så er de malere, som det hele begyndte med, i dag sluppet for tidligere tiders arbejdsmiljøproblemer. Vand har i mange tilfælde erstattet de organiske opløsningsmidler i de fleste malinger. Men der bruges naturligvis stadig opløsningsmidler. Ikke bare blandt malerne, men også i en række andre fag – fag, som søgelyset i mindre grad har været rettet mod. Ordet »malersyndrom« bruges stadig af såvel mange læger som af medicinerne, selv om »opløsningsmiddel-syndromet« ville være et mere præcist navn.

Og selv om malerne er sluppet af med en del af opløsningsmidlerne, så er der stadig lang vej til et sundt arbejdsmiljø. En stigning i brugen af organiske opløsningsmidler fra 155.000 tons i 1976 til 165.000 tons seks år senere, taler sit eget sprog. Opløsningsmidlerne breder sig stadig. . .

Men også de mange rapporters konklusioner breder sig, og sammen med Sverige og Finland udvikler Danmark sig op gennem 70'erne til at være storekspertør af medicinsk viden om organiske opløsningsmidler. Den kendsgerning giver rynkede pander i de store selskabers hovedkvarterer. Det er nemlig i høj grad olieselskaberne, som står for både produktion og distribution af opløsningsmidlerne. Skidt med at to-tre små skandinaviske lande efter olieselskabernes opfattelse indfører skrappe regler for brug af opløsningsmidler. Og skidt også med, at de samme lande udvikler en ret høj bevidsthed om opløsningsmidlernes sundhedsfarlige virkninger blandt både arbejdere og småmestre. Den slags er til at overskue for olieselskaberne.

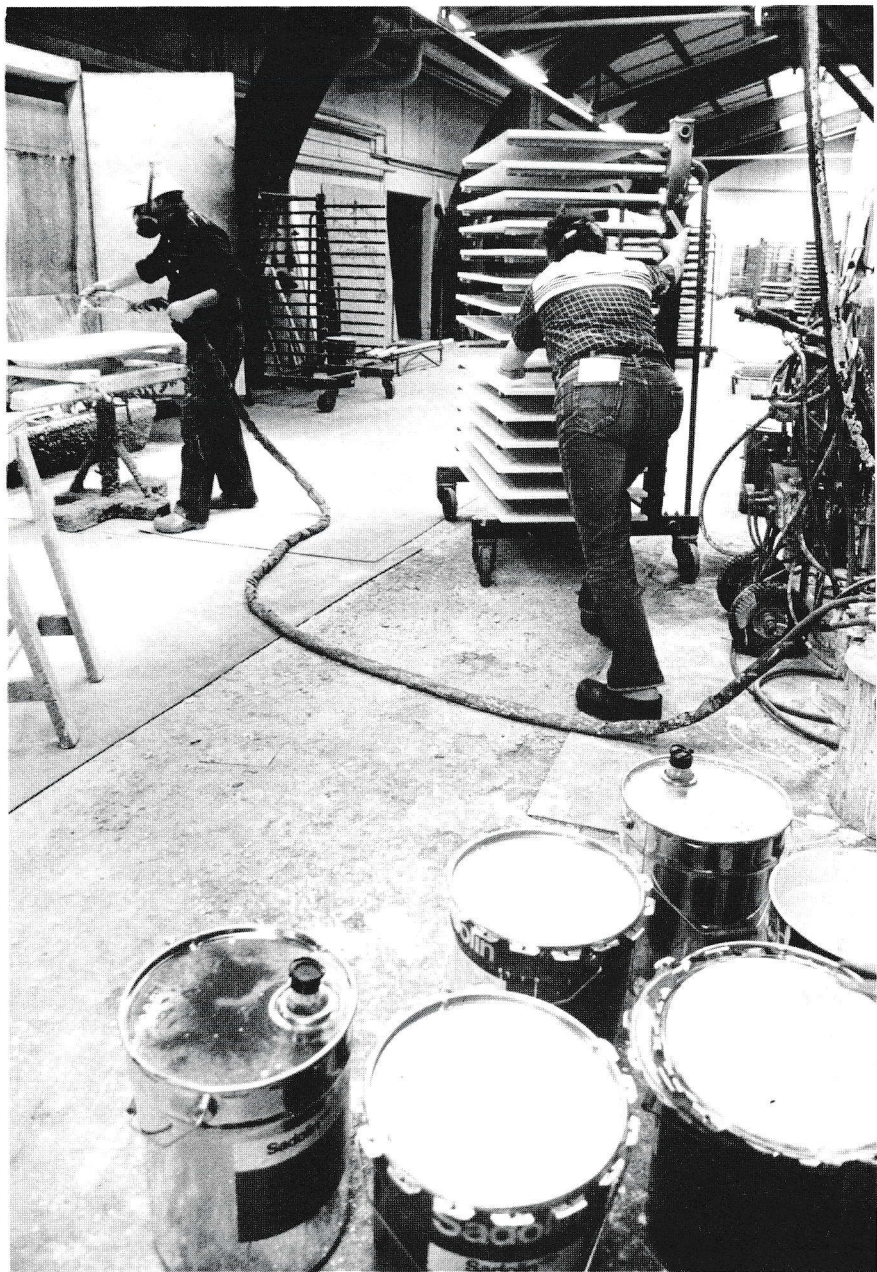
Men når denne viden breder sig til andre og større markeder, bliver olieselskaberne bekymrede. Risikoen for »leverings-konsekvenser« er åbenbar, når f.eks. en af de danske opløsningsmiddel-læger, Per Gregersen, pludselig begynder at forelæse for sine kolleger i Vesttyskland. Der – og i mange andre lande – må lægerne nemlig erkende, at de halter bagud. Og derfor er de nødt til at hente viden oppe nordpå.

Værre bliver det, da den danske Sikringsstyrelse i januar 1976 første gang anerkender opløsningsmidler som den direkte årsag til en hjerneskade. I de følgende år bugner Sikringsstyrelsens journaler og sagsmapper af hjerneskader – og især en række malere og typografer får erstatning på op til 65 procent for tabt arbejdsevne.

Hvad ofrene skal stille op med de 35 procent af deres arbejdskraft, der er til overs, er af gode grunde en gåde for mange. . .

»Et forfriskende synspunkt. . .«

En stor del af den forskning, som beviser, at opløsningsmidler er farlige, er betalt af det delvis statsfinansierede Arbejdsmiljøfondet. Ihukommende risikoen for »leveringskonsekvenser« beslutter tre store olieselskaber – Esso, Shell og BP – i april 1982 at betale for et modsvar på de kilovis af forskningsrapporter, som truer en givtig omsætning.

To ud af 160.000...

(Foto: Søren Rud, Alfa Foto)

Olieselskaberne ønsker at få rapporternes videnskabelige værdi afprøvet – bl.a. på grund af »frustration over indholdet«, som Oliebranchens Fællesrepræsentation diplomatisk forklarer det i en TV-Aktuelt i december 1984. Derfor sætter olieselskaberne to tidligere Sikringsstyrelses-læger, E. O. Errebo-Knudsen og Finn Olsen, på opgaven. Lægerne bliver bedt om at foretage en »kritisk vurdering« af forskningsresultater, der bare antyder, at opløsningsmidler er farlige – og at de f.eks. virker hjerneskadende.

Resultatet offentliggøres i efteråret 1984: En rapport – eller måske rettere en pamflet – der stort set *frikender* opløsningsmidlerne. De to læger hævder, at når så mange malere gennem årene har fået hjerneskader, så behøver det ikke skyldes organiske opløsningsmidler. Måske drikker malerne mere end andre, måske har de i højere grad været udsat for hjernerystelser. Og i hvert fald ser det ud til, at de er dummere end alle andre. De er ganske enkelt mindre intelligente. Og så er der vel ikke noget at sige til, at malerne i højere grad lider af det, lægerne kalder »præsenil demens« – mener altså de to læger, E. O. Errebo-Knudsen og Finn Olsen.

Læge Per Gregersen fra Arbejdsmedicinsk Klinik på Rigshospitalet bliver ligesom adskillige andre læger temmelig chokeret over olie-lægernes påstande. Men han er dog ikke mere chokeret, end at han kan feje deres kritik af bordet:

»Vi *har* taget højde for alkohol-misbrug. De folk er simpelthen *udelukket* af de undersøgelser, vi har lavet. Følger af hjernerystelser er der også taget højde for, ligesom de to lægers mærkværdige indvending – at malerne skulle være intelligensmæssigt dårligere udrustet – ikke holder. *Ingen* af de undersøgelser, jeg har været med til at lave, omfatter malere, som er dårligt begavede. Derfor er det noget sludder at sige, at malerne er dummere end alle andre.«

„ Det stod i protokollen ”

„ Der bevilges 1500,- til Benny til opvarmning årligt ” 11. august 1981

„ Kassereren skal forsynes med et par penge - opstampere ”

8. september 1982

Olie-lægerne bygger deres påstand om, at malerne er dumme, på en test af 12.000 drenge en gang i 50'erne. En test, som psykologerne i dag lægger afstand til. . .

»Malere er dumme« er bare ét eksempel på den stribe af avis-overskrifter, som olie-lægerne alligevel formår at kalde frem i efteråret 1984. Og lykkes det dem ikke at så tvivl i egne rækker, så lykkes det i hvert fald at få offentligheden til at stille spørgsmålstejn ved opløsningsmidlernes farlighed. En redaktionschef på dagbladet Politiken – »organet for den højeste oplysning« – kommenterer på et redaktionsmøde oliebranchens pamflet med ordene »det er da et forfriskende nyt synspunkt, den indeholder«. Det »forfriskende« er, at malerne er dumme. Og i Politiken kan følgende overskrift læses dagen efter: »Læger var for hurtige«. Det er *ikke* de to oliebranche-læger, overskriften hentyder til – men derimod de læger, som gennem de sidste halve snes år har *forsket* i opløsningsmidlernes farlighed.

En TV-aktuel i begyndelsen af december får dog klædt de to olie-læger så grundigt af til skindet, at debatten atter falder ned i de vante lejer. Og få dage efter kalder Politiken de to lægers synspunkt »forkasteligt« i en ledende artikel, hvori det også hedder:

»Man må spørge sig selv, hvor langt man egentlig kan komme i retning af at betale forskere for at lægge navn til et på forhånd ønsket resultat.«

Giftige sager. . .

(Foto: Søren Rud, Alfa Foto)

Et synspunkt til 75.000,-

»Den udbredte forekomst af maler-syndromet i form af præsenil demens må stærkt betvivles. Beviset foreligger ikke, og indiciene er særdeles spinkle.«

Sådan lyder de to olie-lægers hovedkonklusion – en konklusion, som de driver frem med 75.000 olie-kroner i inderlommen.

»Det virker som skæbnens ironi, når to læger pludselig påstår, at opløsningsmidler *ikke* er farlige«, fortæller Per Gregersen.

»Nu har vi arbejdsmedicinere i over 10 år undersøgt i hundredevis af arbejdere med opløsningsmiddel-skader – og så virker det meget mærkeligt pludseligt at få at vide, at disse skader slet ikke eksisterer. Og dét på trods af, at folk med opløsningsmiddel-skader simpelthen er den største gruppe blandt dem, der kommer til undersøgelse på de arbejdsmedicinske klinikker.«

Per Gregersen er sammen med sin kollega Hans Klausen dog mest oprørt over Errebo-Knudsens og Finn Olsens ret præcise antydninger af, at arbejdsmedicinere bør iværksætte forsøg med mennesker; nemlig for på denne måde at skaffe et nagelfast bevis for, at opløsningsmidler kan skade hjernen. Og mange andre funktioner.

»At lave forsøg med mennesker kan ikke accepteres på nogen måde«, siger Per Gregersen. »Inden for alle sygdomme er det sådan, at et *egentligt* bevis er meget vanskeligt at skaffe. Og den egentlige konsekvens af kritikken fra oliebranchen er jo, at vi i en række år skal lade en gruppe arbejdere udsætte for organiske opløsningsmidler. Hen ad vejen kan vi så afgøre, om de får flere hjerne-skader end folk, der ikke er udsat for opløsningsmidler. Det er altså at lade arbejderne være forsøgsdyr. Og det er selvfølgelig helt uacceptabelt.«

At traditionerne herhjemme og i de andre nordiske lande ikke ligefrem tilskynder til forsøg med mennesker – i hvert fald ikke officielt – véd de to oliebranche-betalte læger naturligvis godt. Men de opnår sammen med oliebranchen at få opfyldt det umiddelbare formål: At så tvivl om, at organiske opløsningsmidler er farlige. Og ligesom den nordiske forskning er blevet eksportet ud over Skandinaviens grænser, så bliver olie-pamfletten også hurtigt oversat. Og i dag kan den findes på hylderne i olieselskabernes hovedkvarterer som et vigtigt stykke forskningslitteratur. . .

Det breder sig, det skidt. . .

Men hvordan med de to læger bag oliebranchens indsats på arbejdsmiljøområdet? De er vel blevet sortlistet af deres kolleger – og har ikke længere mulighed for at få job som læger?

Nej, absolut ikke. E. O. Errebo-Knudsen virker fortsat som læge for Oliebranchens Fællesrepræsentation. Og kollega Olsen, der er lektor på Hygiejnisk Institut under Københavns Universitet, ønsker selv at undervise de medicinske studenter i arbejdsmedicin.

Her har en af de fremmeste opløsningsmiddel-forskere herhjemme, Peter Arlien-Søborg, hidtil undervist de medicinstuderende i organiske opløsningsmidler og hjerneskader. Men med »rapporten« fra Oliebranchen skal der også være plads til Finn-modsat-Olsens synspunkter. Og han hyres derfor også som underviser på instituttet, »så studenterne selv kan tage stilling«, som formanden for instituttets studienævn, Stig Asnæs, forklarer ansættelsen.

Stig Asnæs, selv læge, siger til Københavns Radio i midten af februar, at opløsningsmidler og hjerneskader »ikke lige er mit speciale«.

»Jeg ved selvfølgelig godt, at man anerkender maler-syndromet her hjemme«, fortsætter Stig Asnæs, »men jeg ved også, at man i store dele af verden ikke anerkender maler-syndromet. Derfor tror jeg, at Finn Olsen videnskabeligt set har ret i, at der ikke foreligger noget videnskabeligt bevis.«

Protester fra bl.a. AAA sikrer imidlertid, at Peter Arlien-Søborg skal undervise de medicin-studerende sideløbende med Finn Olsen. AAA fastholder dog, at der kun findes én sandhed om organiske opløsningsmidler – og at det er den, der skal undervises i.

Jovist. Det breder sig, det skidt. . .

PS.: – I marts 1985 tager også den konservative arbejdsminister Grethe Fenger Møller stilling til olie-pjecen. Det sker, da hun i et folketings svar skriver under på en vurdering fra Arbejdstilsynet, som siger, at »der i rapporten fremføres ingen ny dokumentation, som kan give grundlag for at ændre den opfattelse, at organiske opløsningsmidler indebærer en betydelig risiko for sundhedsskader, herunder demens, altså vedvarende skade på hjernen.«

„Det stod i protokollen“

„Hvordan får man fat på AAs enkelt-medlemmer?“

7. oktober 1982

Selv denne dame må erkende, at opløsningsmidler er farlige. Er HUN mon et kommende medlem af AAA?

(Foto: Søren Rud, Alfa Foto)

Det sku' vær' så godt – og så' det faktisk skidt...

En grum beretning om en lov, der led skibbrud; om vrangvillige arbejdsgivere; om forsigtige LO-folk; om en udhulet og udsultet arbejdsmiljø-forskning – og en beretning om arbejdsmiljøet, der er blevet en by i Belgien

»Det er det mest markante fremskridt på arbejdsmiljøområdet, som er sket gennem den sidste menneskealder.«

Med bl.a. disse ord som begrundelse kunne den socialdemokratiske arbejdsminister Erling Dinesen den 17. december 1975 rejse sig og stemme ja, da den nye arbejdsmiljølov efter flere års politisk tovtrækkeri blev vedtaget i folketinget. Dinesen var dog ikke helt tilfreds med loven – måske fordi den i al væsentlighed var lagt til rette af hans forgænger, Venstre-vikingeren Johan Philipsen.

Den socialdemokratiske arbejdsminister sagde derfor, at han ikke mente, »at vi er ved vejs ende med dette lovforslag med henblik på at sikre sundhed og sikkerhed på arbejdspladserne.«

Arbejdsmiljøloven blev vedtaget med 95 stemmer for og 35 imod – 16 undlod at stemme. Foruden socialdemokraterne stemte de Radikale og Kristeligt Folkeparti for loven. Imod stemte de konservative, Fremskridtspartiet og Venstre-socialisterne. Socialistisk Folkeparti, kommunisterne og Centrumdemokraterne blev siddende.

Venstrefløjen splittet

Også set fra venstrefløjens rækker i folketingsalen var arbejdsmiljøloven et – omend beskedent – fremskridt i forhold til de tidligere arbejderbeskyttelseslove fra 1954. Alligevel stemte hverken VS, DKP eller SF for loven.

VS'eren Kurt Hansen begrundede sit partis *nej* med følgende ord:

»Den reform, der her er tale om, er jo så nøje afstemt efter den måde, kapitalismen har udviklet sig på: Den er fleksibel, den kan bruges af kapitalejerne direkte på virksomhederne, den tager højde for økonomien, og den må ikke koste penge. Jo, tillykke med det.«

DKP'eren Jørgen Jensen undlod at stemme med denne begrundelse:

»Vi er meget betænkelige ved at vedtage det foreliggende forslag. Det kan skabe illusioner om, at man har fået en lov, der griber ind på de mange områder, der drejer sig om sikkerhed, sundhed og miljø på arbejdspladsen – og vi må sige, at det langt fra er tilfældet med det lovforslag, der ligger her.«

SF'eren Gert Petersen undlod også at stemme. Bl.a. med denne begrundelse:

»Vi beklager meget, at man ikke har kunnet få flertallet med på at acceptere det, der kaldes positivlister – d v s. forhåndsgodkendelse af farlige stoffer og materialer. Altså, at nye stoffer og materialer ikke må bringes i anvendelse, før de er godkendt af Arbejdstilsynet.«

Skepsis fra starten

Der kunne også spores skepsis i de socialdemokratiske rækker. Den skepsis er sidenhen blevet bekræftet til overmål, ikke mindst fordi det har vist sig uhyre vanskeligt at få udfyldt arbejdsmiljølovens rammer med brugbare anvisninger.

Og det er bestemt ikke blevet lettere efter firkløver-regeringens tiltræden i september 1982. Faktisk gik firkløveren straks i gang med at udhule og bremse initiativer på arbejdsmiljøområdet.

En af lovens fædre, Bernhard Andersen fra HK, gjorde i 1982 status over lovens første år, og skrev i HK-Bladet:

»Vi befinder os i en helt katastrofal situation. Arbejdsmiljøloven er blevet saboteret, modarbejdet og lagt for had i et omfang, ingen kunne drømme om.«

Blokade i Vester Voldgade

Dét, Bernhard Andersen bl.a. sigter til, er arbejdsgivernes evindelige nej-politik over for snart sagt alle forbedringer på arbejdsmiljø-området.

Initiativerne blokeres i DA-borgen i Vester Voldgade – eller i de stribevis og bunkevis af samarbejdsorganer, som fulgte med den nye arbejdsmiljølov. Meningen med loven var, at arbejdsmarkedets hovedorganisationer – LO og Dansk Arbejdsgiverforening – skulle tale sig til rette om at få lovens rammer fyldt ud.

Hovedorganisationerne skulle selv finde frem til de helt rigtige regler for de enkelte brancher. 12 branchesikkerhedsråd blev oprettet med det minister-rådgivende Arbejdsmiljøråd som toppen på kransekagen.

Resultatet har været timelange møder med endeløse diskussioner, som kun i få tilfælde har ført noget konkret og anvendeligt med sig. Det grafiske branchesikkerhedsråd fungerer rimeligt – og kun som undtagelsen, der bekræfter en tilsyneladende regel om, at branchesikkerhedsrådene i bund og grund er en umulig og naturstridig konstruktion.

Forsigtighed i Rosenørns Allé

Men også i LO's hovedkvarter i Rosenørns Allé er tilbageholdenhed og passivitet nogle af nøgleordene i forhold til arbejdsmiljøloven. Den opfattelse er i hvert fald udbredt såvel på fagbevægelsens venstrefløj som i aktionsgrupperne.

»Ved at acceptere forhandlingspræmissen som f.eks. fuld tavshed om arbejdet i Arbejdsmiljørådet har LO ikke medvirket til, at folk ude på arbejdsplad-

Store ord og flotte bevægelser gør det ikke alene. Heller ikke når man er socialdemokrat og hedder Svend Auken...

(Foto: Søren Rud, Alfa Foto)

... og det hjælper heller ikke af være »lystfisker« som f.eks. LO-sekretær Bent Nielsen – manden, som gav AAA øgenavnet »Anders And Klubben«.

(Foto: Willi Hansen, Alfa Foto)

serne har kunnet få indsigt i rænkespillet bag kulisserne«, hedder det bl.a. i kritikken fra AAA.

Vigtigere er det måske, at LO også accepterer krisen som en faktor, der bør få fagbevægelsen til at dæmpe sine krav til et bedre arbejdsmiljø. LO's miljøsekretær, Bent Nielsen, sagde med henvisning til bl.a. AAA på et møde i Folkets Hus, København, i november 1981:

»Lad os passe på ikke at stirre os blinde på de miljøproblemer, som især alle disse selvbestaltede miljøgrupper, der er et hav af rundt omkring, stiller op. Til januar står vi med over 300.000 arbejdsløse, og i en sådan situation skal fagbevægelsen ikke komme og stille miljøkrav.«

Klar tale – som kun en uge senere blev fulgt op af Bent Niensens socialdemokratiske partifælle, Arbejdstilsynets direktør, Erik Andersen:

»Arbejdstilsynet er på grund af krisen tilbageholdende med at stille krav til f.eks. bygningsmæssige ændringer – fordi det er svært at overbevise arbejdsgiverne om, at den slags forbedringer omsætter sig i mere produktion.«

Med henvisning til både Niensens og Andersens klare taler spurgte Socialistisk Dagblad meget passende i en leder: »Hvor fanden er vi henne?«

LO's tornerose-søvn

Retfærdigvis skal det dog også nævnes, at LO måske blot har sovet tornerose-søvn i tider med en socialdemokratisk regering ved statens ror. Den borgerlige regerings felttog mod arbejdsmiljøet mødes således af den ene kanonade efter den anden. Affyret af LO.

Måske fordi LO ved, at kritikken er omkostningsfri under en borgerlig regering.

Eller måske fordi bevidstheden hos LO's medlemmer i dag er så stor, at den ikke er til at komme uden om. Stribevis af forsknings-resultater taler deres eget tydelige sprog – og den ene tykke forskningsrapport efter den anden har sat de fleste brancher i et ikke særligt flatterende lys. Arbejdsmiljøforskningen har – trods begrænsede midler – altså vist sin eksistensberettigelse.

Men måske er det ved at være slut med den forskning, som har skabt grundlaget for de småforbedringer, der trods alt er filet gennem den politiske vridemaskine. Voldsomme arbejdsgiver-angreb på forskningen har nemlig fået banket LO på plads – og groft sagt er det slut med at lave store, problem-afdækkende arbejdsmiljø-undersøgelser. I hvert fald i det regie, som står for hovedparten af forskningen herhjemme: Arbejdsmiljøfondet.

Forskningen skifter karakter

Forklaringen på de nye forsknings-signaler findes i en arbejdsmiljø-aftale mellem LO og DA. Aftalen blev til efter en hed debat om bl.a. en stor undersøgelse af slagteriarbejdernes arbejdsmiljø i 1983 – en undersøgelse, som med alle mulige midler blev mistænkeliggjort og saboteret af arbejdsgiverne.

...og for arbejdsmiljø-forskere.

(Foto: Søren Rud, Alfa Foto)

...og for arbejdsmiljø-forskere.

(Foto: Søren Rud, Alfa Foto)

Et centralt element i arbejdsgiver-kritikken var – og er – anvendelse af spørgeskemaer i de store arbejdsmiljø-undersøgelser. Arbejdsgiverne mener ikke, at spørgeskemaer giver et ordentligt og »objektivt« svar på en branches problemer.

DA har derfor – med LO's billigelse – fået sat en stopper for den slags undersøgelser. I stedet skal Arbejdstilsynets sygdomsstatistikker forbedres, og kun »hvor der formodes at være særlige arbejdsmiljøproblemer må der suppleres med forskning«, som det hedder i arbejdsmiljøaftalen mellem LO og DA.

»Den samlede arbejdsmiljøforskning, herunder den indsats der bl.a. gøres fra Arbejdsmiljøfondets og Arbejdsmiljøinstituttets side, må derfor gøres mere målrettet, således at den kan anvise løsningsmuligheder til forbedring af arbejdsmiljøet«, siges det videre i aftalen.

En grundlæggende brøler

En fremtrædende arbejdsmiljøsekretær i fagbevægelsen karakteriserer denne aftale som »en grundlæggende brøler«.

»Det ser ud som om, at man tror, at statistikker kan fortælle noget som helst om arbejdsmiljøet«, siger den pågældende arbejdsmiljøsekretær videre. Af hensyn til sit fortsatte virke i fagbevægelsen ønsker arbejdsmiljøsekretæren at forblive anonym.

En læge, som også ønsker at være anonym af hensyn til den forskning, han stadig deltager i, føjer til:

»Vi oplever en fuldstændig kategorisk afvisning med alle til rådighed stående midler. Der må ikke komme oplysninger frem, som kan skade arbejdsgivernes omdømme. Måske fordi man har noget at skjule.«

At arbejdsgiverne synes at have noget – eller meget – at skjule, kan flere forskere tale med om. Gang på gang oplever de at blive nægtet adgang til virksomheder. Slagteri-undersøgelsen fra 1983 er bare ét eksempel på, at arbejdsgiverne har spændt ben for forskerne allerede ved fabriksportene.

Mistænkeliggørelse af færdige resultater som det f.eks. skete med en rapport om kræft hos tidligere ansatte på Kemisk Værk Køge i efteråret 1984, er et andet eksempel.

Fremtidens arbejdsmiljø-forskning

Hvordan det skal gå med arbejdsmiljøforskningen i de kommende år, bestemmes fortsat af LO og DA. Men linjen er lagt med aftalen om at nedprioritere de store problem-afdækkende undersøgelser. Den slags undersøgelser har nemlig alene til formål at »producere krudt til en faglig diskussionsklub«, som DA's arbejdsmiljødirektør Leif Rasmussen udtrykte det i begyndelsen af 1984 – forresten få måneder før han blev gået fra sit job i Vester Voldgade, fordi Arbejdsgiverforeningens interne arbejdsmiljø-junta fandt ham for blød og eftergivende over for fagbevægelsens arbejdsmiljøkrav(!)

Arbejdsmiljø-forskningens fremtid bestemmes også af bevillingerne til Arbejdsmiljøfondet – og selv om fondet fra 1985 har fået sin bevilling øget med 10 millioner til i alt 40 millioner kroner årligt, så forslår disse penge som en skrædder et vist sted.

Sammenlignet med Sverige halter den danske arbejdsmiljøforskning og -information nemlig stadig langt bagud. I Sverige får det tilsvarende Arbetarskyddstyrelsen 135 millioner kroner om året. *Svenske kroner, forstås.*

Dertil kommer, at svenskerne forlængst har fastlagt en samlet forskningspolitik, hvori psykiske og sociale forhold på arbejdspladserne indgår med stor vægt.

Som Benny Andersens Svante ganske rigtigt siger:

»De svenske ka' meget, som vi ikke ka'.

Arbejdsmiljø – en by i Belgien

Men ét er, hvad politikere og organisationsfolk i den hjemlige andedam kan blive enige – eller ikke enige – om.

Noget ganske andet er, at flere og flere beslutninger af betydning for vores arbejdsmiljø med en let omskrivning af en gammel talemåde er blevet en by i Belgien. Nemlig Bruxelles, hvor det mastodont-tunge EF-bureaukrati har hovedkvarter.

Kemisk Værk Køge – én af de virksomheder, som forsøger at få underkendt arbejdsmiljø-forskningen.

(Foto: Willi Hansen, Alfa Foto)

„ Vi har fået overdraget 13.000, - plus aktier og obligationer fra Aktion D. ”

„ Torsten er modstander af, at vi skal være aktieejere - rent politisk..... men for tiden er det en dårlig forretning at sælge aktier. ”

„ Ole støtter, at aktier er udtryk for udbygning, og de retsmæssige ejere, arbejderne på virksomhederne, bør ha' pengene eller aktierne. ”

13. januar 1983

„ Aktierne skal sælges. ”

24. april 1983

»EF-aftalerne om forbud mod tekniske handelshindringer viste sig at være en alvorlig hæmsko. Det viste sig f.eks. ved mærkningsregler og hygiejniske grænseværdier på stoffer og materialer samt for standardisering af tekniske hjælpemidler«, fastslog HK's tidligere miljøsekretær Bernhard Andersen allerede i 1982 i sin status over udviklingen siden arbejdsmiljølovens fødsel.

Foringelserne af mærkningsreglerne slog igennem i 1984 i et par nye bekendtgørelser fra Miljøstyrelsen. Bekendtgørelserne rettede de danske regler ind efter direktiver fra EF, så importerede produkter i dag er ringere mærkede end tilsvarende danske produkter.

F.eks. betyder de nye EF-regler, at det organiske opløsningsmiddel toluen kun skal angives på en deklaration, hvis der er mere end 25 procent af stoffet i produktet. De hidtil gældende danske regler – som altså stadig gælder for produkter fremstillet herhjemme – siger 10 procent er nok, for at stoffet skal deklareres. Tilsvarende grænser gælder for stoffer som styren og xylen – to andre organiske opløsningsmidler.

Hensynet til »fri bevægelighed«

Det er Danmarks underskrift på Rom-traktatens bestemmelser om varernes fri bevægelighed, som tvinger os til at lade arbejdsmiljøet udhules fra et skrivebord i EF's beton-, stål og glaspalads i Bruxelles. »Tekniske handelshindringer« – f.eks. skrappe regler om mærkning af farlige stoffer – må ikke bremse varernes fri bevægelighed. Og skal derfor fjernes.

Alene i 1984 måtte Danmark derfor opgive en årelang modstand mod 15 EF-direktiver, som alle rykker de skrøbelige hegnspele på arbejdsmiljø-området et par skridt i den gale retning.

Blandt de 15 direktiver er en række støjregler. Konsekvensen er, at Danmark godt kan stille skrappe støjkrav – bare vi ikke stiller krav til en maskines EF-godkendte konstruktion. Et sådant krav vil nemlig være en »teknisk handelshindring« for at få maskinen solgt til Danmark.

Eller som AAA's Benny Christensen siger:

»Arbejdstilsynet vil for fremtiden ikke kunne kræve en støjende maskine ændret, hvis den har fået EF's stempel. Arbejderen må i stedet beskytte sig med høreværn – som burde være en nødløsning.«

Høreværnene er i øvrigt en særlig del af historien om EF's betydning for det danske arbejdsmiljø. I 1990 skal støjgrænsen i EF således sættes ned til 85 decibel. Også i Danmark, hvor den nuværende støjgrænse ligger på 90 decibel.

EF's nedsættelse af støjgrænsen får dog næppe nogen betydning herhjemme, fordi EF-bureaukraterne har fundet andre måder at måle støjen på: Den skal nemlig ikke måles i arbejdslokalerne, men derimod bag et høreværn. Det er altså mellem øret og høreværnet, at støjen højst må være 85 decibel.

Og det er jo en ganske anden historie. . . Ligesom historierne om asbest, bly og epoxy. . .

Forskning for folket – ikke for profitten

Studereroprørets efterdønninger og 20.000 PH-kroner startede aktionsgruppen

Mangel på viden var en af de første barrierer, arbejderne stødte på, da kampen for et bedre arbejdsmiljø blussede op i begyndelsen af 70'erne. Arbejderne kunne ikke satse på virksomhedernes eksperter – tværtimod. Arbejdstilsynets og sundhedsvæsenets læger kunne heller ikke bruges i større udstrækning, og fagbevægelsen havde ikke nogen eksperter at trække på.

Fortielser og halve sandheder

Der var et massivt behov for »mod-eksperter« og »mod-information« på arbejderens betingelser, hvis de skulle gøre sig håb om at trænge igennem det røgslør af fortielser, halve sandheder og fordrejninger, som arbejdsgiverne, Arbejdstilsynet og forskellige læger udsprede, når et sprængfarligt arbejdsmiljøproblem blev rejst.

Derfor kontaktede nogle af de aktive fagforeninger studenterne på universiteterne og bad dem om at stille deres viden til rådighed. Henvendelserne blev positivt modtaget. Det var jo kun få år efter studenteroprøret, hvor et af de studerendes hovedkrav var: Forskning for folket – ikke for profitten.

Det gav bonus

Samarbejdet gav bonus. Der kom først og fremmest en række fagkritiske rapporter: Bryggerirapporten, malerrapporten, rapport fra et skibsværft, skæreolierapporten og linoleumsrapporten.

Og rapporterne kunne bruges til noget, fordi indholdet byggede på arbejderens egne erfaringer. I de fleste tilfælde lykkedes det også at opnå kontante forbedringer på arbejdspladserne. På bryggerierne blev der gennemtvunget støjdæmpning på 750 arbejdspladser. Det kostede bryggerierne 40 millioner kroner – penge, som ganske vist siden er tjent ind igen ved salg af »know-how« om støj-bekæmpelse til bryggerier i hele verden.

Svejsjerne på B&W fik indført effektivt svejserøgdustyr, og malerne i Københavns-området fik nedsat forbruget af malinger med organiske opløsningsmidler.

PH-prisen

Disse åbenbart praktiske resultater af de fagkritiske rapporter gjorde arbejderakademiker-samarbejdet levedygtigt på længere sigt. Og den stigende aktivitet

Bly i blodet er OK. siger EF

EF's blydirektiv tillader alt for meget bly i blodet, før der skal gøres noget.

De ansatte skal under søges og underrettes om blyene, siger EF og vil nok. Men først når blyindholdet har nået sundhedsfarlige mængder.

Derfor

Epoxy er et uartigt ord. siger EF

Hvortor kaldte tingene ved deres re navn, når man i stedet kan slippe og skjule.

Hvis man betegner en bestemt epoxy-type som bisphenol-A-epoxydyletter, er der jo ikke en sjans på at man kan se det er epoxy.

Og så bliver altting meget uklart. Ingen krav fra arbejderne om erstatningsstoffer og ingen krav om kostbare sikkerhedsforanstaltninger.

Det er konsekvensen af to EF-direktiver.

Derfor

Oppløsningsmidler: EF forringer mærkningen

EF har vedtaget et direktiv om opløsningsmidler, som afgørende forringer de danske regler for mærkning.

Reglerne bliver indført herhjemme og kommer til at gælde fra 1. juli 1984.

Derfor

C.K.

Støj? Det klarer vi med høreværn. siger EF

... der skal nemlig være fri bevægelse for støttemaskinerne i læsesalen.

Vi får et dårligere arbejdsmiljø med en individuel påregning af arbejdspladsen!

Derfor

Asbest: EF tvunget på tilbagetog

EF har forsøgt at gennemtruffe, at asbest skulle tillades i alle EF-lande.

Det ville have gjort det danske forbud mod blå asbest ulovligt.

Derfor var det nødvendigt at stoppe EF. Ved faglig aktivitet og politisk pres fik vi tvunget EF til at stille medlemslandene frit.

Desværre vedtog EF samtidig et sæt regler for mærkning af asbest — og det er alvorligt nok. De produkter, der er undtaget fra det danske asbest-forbud, må vi ikke længere kræve faremærket som hidtil.

De danske mærkningsregler skal ensrettes efter EF-direktivets krav, og det bliver de ikke bedre af — tværtimod.

Derfor

AAA's fem EF-pjecer - også en kampagne. . .

på arbejderside for et bedre arbejdsmiljø gjorde det naturligt at organisere samarbejdet mere systematisk. Derfor sluttede fire arbejder-studertergrupper i København sig sammen i maj 1975, og det blev til Aktionsgruppen Arbejdere-Akademikere i København.

AAA startede med en formidabel kassebeholdning – 20.000 kr. – fordi grupperne havde fået PH-prisen.

Formål

AAA's formål var – og er stadig: At støtte den faglige aktivitet om arbejdsmiljø – på arbejdernes betingelser. Derfor er det en uskreven lov i AAA, at der i alle aktiviteter helst skal være lige mange arbejdere og akademikere, f.eks. i arbejdsgrupperne. Disse grupper er noget grundlæggende i AAA og en del af ryggraden. De bliver dannet efter behov, når der f.eks. skal laves en pjece, en kampagne eller en støttegruppe til en arbejdsplads.

Hvad laver AAA?

Arbejdet i arbejdsgrupperne og i AAA i øvrigt har især udmøntet sig i:

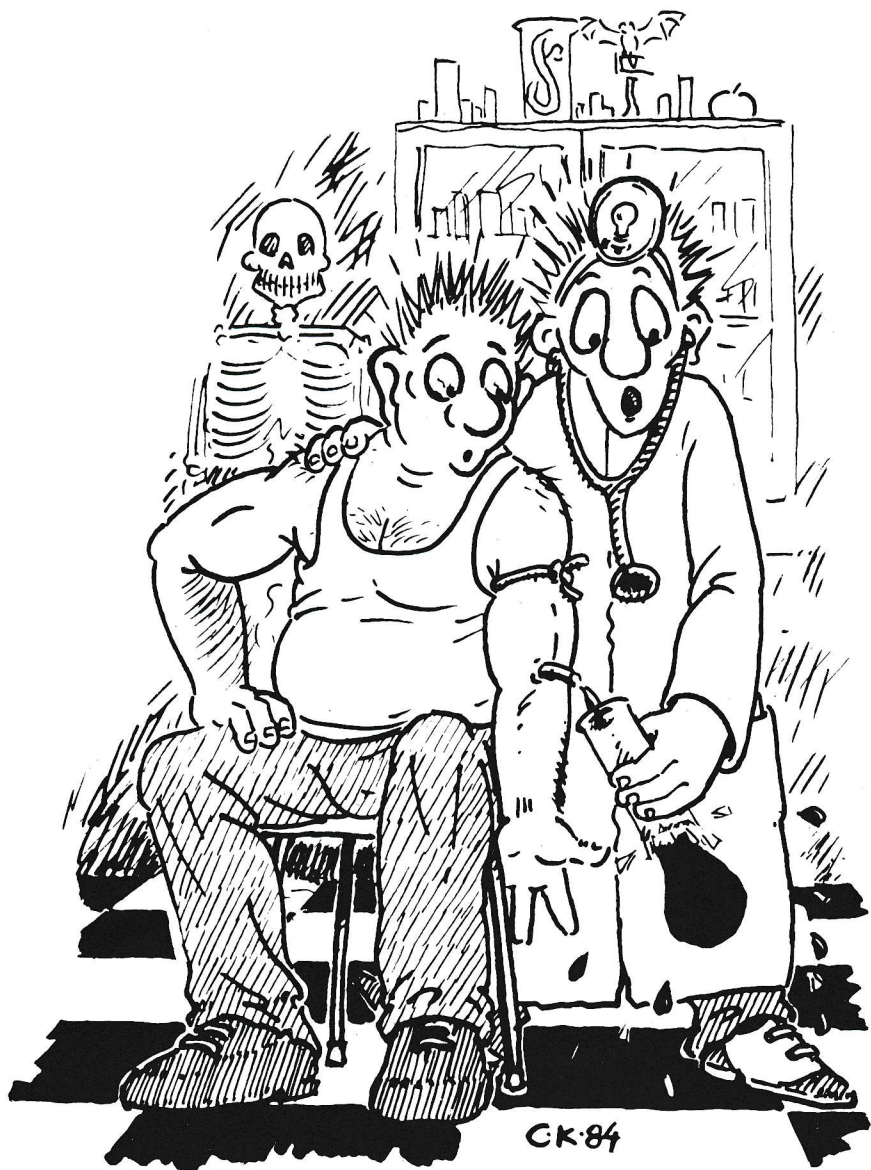
- Råd og vejledning til arbejdspladser og faggrupper om konkrete arbejdsmiljøproblemer.
- Pjecer om arbejdsmiljøproblemer, f.eks. om arbejdsskader, psykisk arbejdsmiljø, kemiske stoffer og ny teknologi på kontorer. Ialt er der udgivet 16 pjecer.
- Bladet »Aktionsgruppens Information«, der udkommer seks gange om året i 1.200 eksemplarer. Planer om at gøre bladet landsdækkende ved et samarbejde mellem de fire aktionsgrupper er meget langt fremme.
- Medlemsmøder/offentlige møder om arbejdsmiljø.

I dag er mere end 350 enkeltpersoner medlem af AAA, og 55 fagforeninger og 69 faglige klubber i Københavns-området er kollektive medlemmer.

Sagt i al beskedenhed har AAA spillet en betydningsfuld rolle i arbejdsmiljøkampen i de sidste ti år – dog uden at dette samarbejde skal tillægges nogen afgørende rolle.

„ Det stod i protokollen ”
„ Kontorgruppen vil gerne have lavet
udsugning ved kopimaskinen. ”

24. april 1983

Fra AAA's EF-blyppeje...

(Tegning: Claus Korsgaard)

Ud i alle krogene

Historien om en succes: Fosterskadekampagnen

Før Fosterskadekampagnen i 1982 var det næsten utænkeligt, at en læge interesserede sig for moderens eller faderens arbejdsmiljø, når en kvinde havde fået et misdannet eller dødfødt barn. Lægen ville prøve at finde forklaringen i moderens drikke- og rygevaner, i hendes medicinforbrug o.s.v.

Sådan tror vi ikke helt, tingene er længere.

Mistanken

Forløberen for Fosterskadekampagnen var en årelang mistanke på mange arbejdspladser om, at et dårligt arbejdsmiljø nok ikke var den bedste baggrund for at få sunde og velskabte børn. Her og der havde man lagt mærke til, at kolleger aborterede eller fik misdannede eller dødfødte børn. Det skete for ofte til, at det kunne være helt tilfældigt og for sjældent til, at man kunne bevise noget.

Efter nogle avisartikler om problemet fik AAA sidst i halvfjerdserne en del henvendelser fra fagforeninger om at tage det op, og i efteråret 1979 gik en arbejdsgruppe i gang med at lave en pjece om arbejdsmiljø og fosterskader.

Udsolgt

Arbejdet med pjecen tog godt et år, men så var vi også tilfredse med den. I januar 1981 holdt vi et pressemøde, hvor en del af verdenspressen var mødt op. Selv TV-Avisen viste interesse – uden dog at bringe noget. Radioen derimod bragte flere indslag om emnet.

I februar var der et offentligt møde i Malernes Hus, og den offentlige omtalte betød, at pjecen gik som lune rundstykker – omtrent. Førsteoplaget på 5.000 eksemplarer var i hvert fald hurtigt udsolgt, men i stedet for at genoptrykke den besluttede vi at lave en ny udgave, fordi der var sket så meget på området i mellemtiden.

Odense viste vej

I mellemtiden var der startet en fosterskadegruppe i Odense, og her fik de ideen til en landsomfattende kampagne. Ideen var oplagt, og i april mødtes fosterskadegrupperne fra Odense og København første gang, og senere blev også SAA-samarbejdet i Århus inddraget. Der blev lagt en slagplan og valgt en koordinationsgruppe, og den landsdækkende kampagne begyndte at tage form.

Odense-folkene skulle lave en diasserie, og der skulle fabrikere plakater og postkort, kampagneavis og klistermærker samt film og video. Der skulle »udklækkes« oplægsholdere på samlebånd til at tage ud på arbejdspladserne og til klub- og fagforeningsmøder.

Startkapital

Men allerførst skulle der rejses en masse penge, og det lykkedes. Startkapitalen på 11.000 kr. kom fra 1. Maj Fonden, Socialistiske Læreres Fond og Socialistiske Ingeniører. Siden kom kampagnen til at hvile i sig selv, bl.a. fordi oplægsholderenes honorarer røg lige i kampagnekassen.

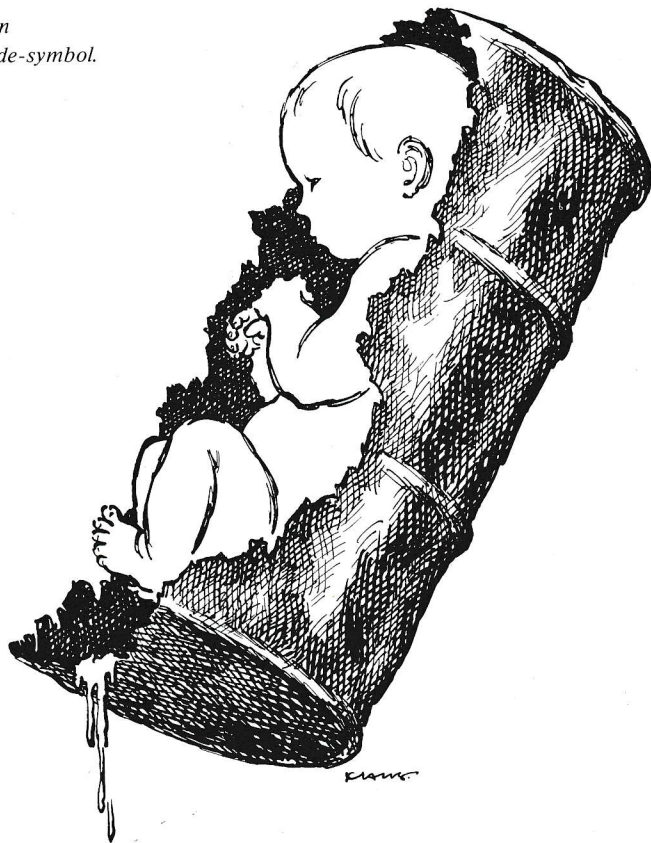
I januar 1982 var planerne så langt fremme, at de kunne præsenteres for en række fagforeninger i København. De gav tilslutning til planerne og skæppede i kassen, og i løbet af februar kom der endnu mere kød på ideen om en landsdækkende kampagne. Der blev nemlig lavet fosterskadegrupper i Silkeborg, Esbjerg, Svendborg, Ålborg og Vejle.

Fosterskader – også mandens problem.

(Foto: Søren Rud, Alfa Foto)

Tegneren Klaus Albrechtsen
stod for AAA's fosterskade-symbol.

100.000 kampagneaviser

13. marts gik startskuddet ved en konference i København, hvor diasserien »Arbejds miljø og fosterskader« havde premiere. 100.000 kampagneaviser var også blevet færdige til dagen.

Pressedækningen af konferencen var virkelig god. Til gengæld kom det til at tage tid at lancere kampagnen i fag- og klubblade. Men det gik stærkt, da toget var sat i gang. Oplægsholdere blev omtrent uddannet på samleband, og der blev indført føl-ordning, så de nye var med erfarne folk i marken, før de blev kastet ud i det.

100 aktivister

Fosterskadegrupperne bestod af ca. 100 aktivister, og det var ikke en eneste for meget. Der blev holdt ca. 300 møder i kampagnens hektiske levetid, og omsætningen var – set med AAA-øjne – imponerende: 135.000 kr.

Da kampagnen blev genoptaget efter sommerferien var løbet ved at være kørt – mange aktivister faldt fra, og stadig færre måtte påtage sig mere. Derfor blev det besluttet at stoppe, mens legen var god – og det var den i oktober 1982.

Det lærte vi

Vi synes selv, at fosterskadekampagnen fik et næsten eksemplarisk forløb. Det var en ægte græsrodsbevægelse, som satte aktiviteter og diskussioner i gang på både store og små arbejdspladser.

Her er en historie fra det virkelig liv, fortalt af en af dem der var med i 1982:

Trille synger et sted »Jeg vil ud i alle krogene. . .« Det tænkte jeg på en dag, hvor jeg deltog i et sikkerhedsmøde på en fabrik i Assens, hvor jeg nu er ansat ved bedriftssundhedstjenesten. Jeg havde haft en sag med flydende lim, som gav problemer. Midt under mødet sagde sikkerheds-kvinden: »Ja, tidligere var der ikke engang udsugning, men da vi så for 2-3 år siden nævnte fosterskader over for ledelsen, så skete der noget.«

Jeg blev varm om hjertet og tænkte på alle de gange undervejs i kampagnen, hvor vi blev bedt om at komme med konkrete beviser og resultater. Nyttede det nu noget? Skete der ændringer på arbejdspladserne? – Eller var det bare et medieflop?

Men vi kom faktisk ud i krogene – selv på Vestfyn.

Fagbevægelsen

En anden god ting ved kampagnen var den store opbakning fra fagbevægelsen. Over 50 fagforeninger støttede os økonomisk, og de stod i starten som en slags garanter for kampagnens lødighed, indtil den havde haft lejlighed til at bevise, hvad den var.

Kampagnen satte sig også spor i de etablerede arbejdsmiljø-organer, f.eks. i Arbejdsmiljøfondets tidsskrift »Pas På!«, som aldrig tidligere havde beskæftiget sig med fosterskadeligt arbejdsmiljø. Bladet nævnte ganske vist aldrig kampagnen med et eneste ord, men der kom en glimrende artikel-serie om emnet i bladet, efter at kampagnen var stoppet.

I vores egen verden var fosterskadekampagnen stærkt medvirkende til, at AAA-Nordjylland blev dannet.

Havde vi anet. . .

Vi lærte selvfølgelig også, at det kræver mere i form af planlægning, styring og arbejde, end vi havde forestillet os. I lange perioder lavede koordinationsgruppen (næsten) ikke andet end at rette op, når tidsplanen var ved at skride eller økonomien ved at gå agurk. Havde vi anet, hvor meget arbejde det krævede, var vi nok aldrig gået i gang. Men det vidste vi heldigvis ikke!

Aktionsgrupper i alle lande – forener eder...

– *et kort kig ud over landegrænserne
til aktionsgrupper i andre lande*

Der findes foreninger og grupper i andre vestlige lande, som ligner den danske aktionsgruppe – nemlig i Finland, Belgien, Holland, England, Italien, Canada og USA.

Alle steder er det en vigtig opgave at få trukket vigtige forskningsresultater frem i lyset, så de kan bruges af de mennesker, de handler om: arbejderne.

Forskningen er jo ikke neutral – og den kan ikke adskilles fra politik. Den engelske aktionsgruppe, British Society for Social Responsibility in Science, skriver om *forskningens* stilling i samfundet:

»Den både afspejler og hjælper med til at cementere samfundets værdier. Videnskab og teknologi forøger magten hos dem, der allerede er magtfulde – og skuffer forventingerne hos dem, der ikke er en del af den herskende klasse. Påstande om, at videnskab er neutral, er i sig selv et våben, der tjener til vildledning.«

Om *forskerne* skriver den engelske aktionsgruppe, at deres arbejde er blevet så specialiseret, at de har svært ved at få deres forskning gjort brugbar for andre end dem selv og andre fagfolk. Og derfor kan denne specialiserede forskning sjældent bruges til noget.

Aktionsforskning

Forskningens problemer har medført, at der har udviklet sig andre – alternative – opfattelser af forskningen. Canadiske forskere, der samarbejder med fagbevægelsen, forklarer *aktionsforskningen* sådan:

- Aktionsforskningens resultater bidrager til en verdensomspændende strategi for sociale ændringer. Forskeren er altså med i bestræbelserne på at forbedre arbejdsbetingelserne og arbejderne helbred.
- Aktionsforskningen opfatter ikke bare arbejderen som én, der skal undersøges. Arbejderen deltager aktivt i alle dele af forskningen – bl.a. med sin konkrete viden om forholdene.
- Aktionsforskeren er ikke en neutral eller upartisk observatør. Han vedgår sin sociale baggrund som forsker – og bidrager med sin viden til at få skabt en ny samfundsorden. Forskningen er altså ikke bare rettet mod specielle problemer – men bidrager til en klarere samfundsforståelse og på længere sigt til en ændring af samfundet i socialistisk retning.

Brug for samarbejde

Da den københavnske aktionsgruppe startede i 1975 var der næppe nogen, der forestillede sig, at de ville udløse landsdækkende aktiviteter – og da slet ikke, at dette arbejde skulle række ud over Danmarks grænser.

I alle lande er det udskejelserne i det kapitalistiske samfund, som er den egentlige baggrund for aktionsgruppernes vækst. I England var det Vietnamkrigen med dens masseødelæggelser, som i 1969 skabte grundlag for en aktionsgruppe – en gruppe, som vedkendte sig sit ansvar for samfundets forskning.

Canada, stor-producent af asbest, fik sin aktionsgruppe efter en strejke mod asbest i 1975. Strejken førte nemlig til kontakt mellem arbejdere og forskere.

Og i Finland blev den Socialistiske Helsefront til i 1970 – midt i en bølge af andre græsrodsbevægelser, der alle opstod som reaktion mod miljø-ødelæggelser og arbejdsforhold. I dag har Helsefronten 14 lokalforeninger.

At der er brug for aktionsgrupper i alle lande – og for et samarbejde mellem grupperne – viser bl.a. sagen om den danske oliebranches »rapport« om opløsningsmidler.

Historien om »rapporten« kan læses i afsnittet »Det breder sig, det skidt...« på side 17.

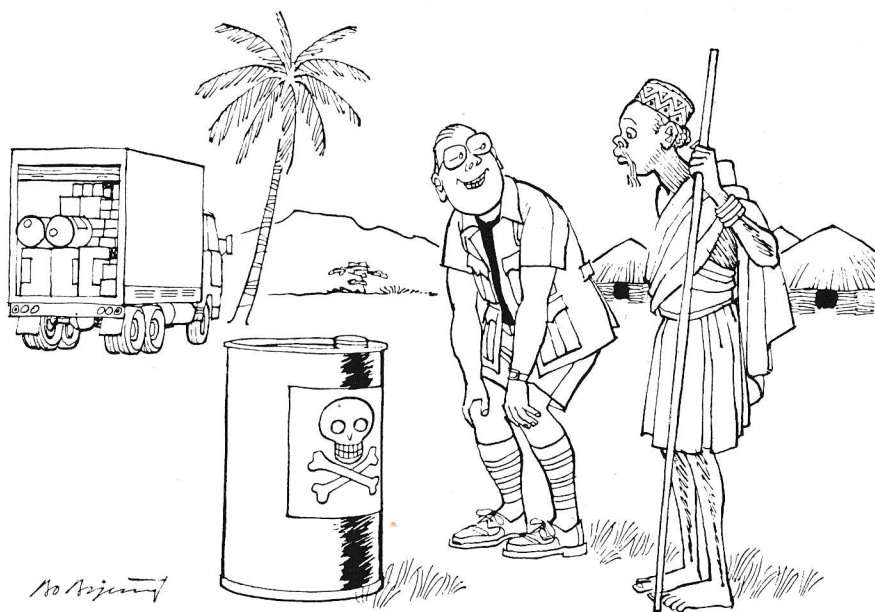
„ Det stod i protokollen ”

„ Der har den 25. januar været indbrud i AFA's lokaler gennem en smadret rude. ”

„ Det indskræmpes, at bestyrelsesmøderne har færre punkter, således at man kan gå mere i dybden. ”

10. februar 1983

Markedsføring

Bo Bojesen

Varer der er forbudt i de vestlige lande, sælges rask væk til u-landene, som ikke kan vurdere deres farlighed.

— Mærket der betyder at produktet styrker knoglerne og man bliver i godt humør og smiler.

(Tegneren Bo Bojesen i Politiken)

Aktionsgruppen Arbejdere Akademikere

Oplysninger om

Aktionsgruppen Arbejdere Akademikeres formål er at støtte den faglige aktivitet på arbejdspladser og i fagforeninger omkring arbejdsmiljøproblemer. Dette gøres i praksis ved at yde råd og vejledning og formidle viden og kontakter til arbejdere, sikkerhedsrepræsentanter og fagforeningsfolk. Det er et grundlæggende princip for Aktionsgruppens arbejde, at dette skal foregå på arbejdernes egne præmisser.

Ud over dette praktiske arbejde udsender Aktionsgruppen pjecer om forskellige arbejdsmiljøspørgsmål som f.eks. arbejdsmiljøloven, be- driftssundhedstjeneste, sikkerhedsorganisation.

Formålet med disse pjecer er at skabe diskussion og debat. Pjecerne er derfor skrevet på en sådan måde, at de kan anvendes som materiale ved sikkerheds- og arbejdsmiljøkurser, faglige konferencer, studiekredse og møder.

Aktionsgruppen Arbejdere Akademikere består af arbejdere, sikkerhedsrepræsentanter og fagforeningsfolk og af læger, ingeniører, sygeplejersker, sociologer, socialrådgivere, fysioterapeuter, ergoterapeuter, farmaceuter, m.fl. Desuden er en række klubber og fagforeninger tilsluttet som kollektive medlemmer.

Som medlem kan optages enhver, som ønsker at arbejde i overensstemmelse med Aktionsgruppens formål. I praksis bliver man medlem ved at henvende sig til Aktionsgruppens kontaktadresse og anmode om at blive medlem.

Kontaktadressen er:

Benny Christensen,
Arnesvej 44, 2700 Brønshøj
Telefon (01) 60 26 38

Aktionsgruppens pjecer

Aktionsgruppen har – bl.a. i samarbejde med fagforeninger – udsendt en række pjecer om arbejdsmiljøspørgsmål. Pjecerne er skrevet med henblik på at kunne anvendes som materiale til arbejdsmiljøkurser, studiekredse og faglige konferencer.

1. En arbejdskammerat døde – en gennemgang af en arbejdsskadesag. (3 kr. inkl. moms)
2. Skorstensfejernes arbejdsmiljø (7 kr. inkl. moms).
3. Håndbog om arbejdsskadeerstatning – ny revideret udgave 1982 (15 kr. inkl. moms).
4. Det gælder dit helbred – et anklageskrift i en arbejdsskadesag (6 kr. inkl. moms).
5. Epoxy – en folder (10 kr. for 10 stk. inkl. moms).
6. Arbejdsmiljø og fosterskader – ny revideret udgave fra 1982 (15 kr. inkl. moms).
7. Bedriftssundhedstjenesten – kan den bruges? (10 kr. inkl. moms)
8. Kopimaskiner og sundhedsfarer – 2. udgave med efterskrift 1982 (15 kr. inkl. moms)
9. Vognmaleren – En pjeces om organiske opløsningsmidler (10 kr. inkl. moms)
10. Skærevæsker – Sundhed – Aktivitet (25 kr. inkl. moms).
11. Håndbog om kemiske stoffer, 1983 (15 kr. inkl. moms).
12. Kontrol med EDB på arbejdspladsen, 1983 (3 kr. inkl. moms).
13. Nu teknologi på kontoret, 1983 (15 kr. inkl. moms).
14. Psykisk arbejdsmiljø, 1984 (15 kr. inkl. moms).
15. Træbeskyttelse eller arbejderbeskyttelse? 1984 (15 kr. inkl. moms)
16. Jubilæumspjecen (20 kr. inkl. moms).

Ved køb af mindst 10 pjecer ydes 10% rabat, forsendelse er ikke omfattet af priserne.

Betaling fortages på giro eller check, der vedlægges giroindbetalingskort ved fremsendelse af pjecerne.

Aktionsgruppens Information

Udkommer 6 gange årligt, heraf 3 gange som temanummer. Tidligere temanumre har omhandlet: BST, fosterskader, ny teknologi og miljø, psykiske arbejdsmiljøproblemer, § 9-uddannelsen, EF, arbejdsskadeerstatning, fyring af sikkerhedsrepræsentanter. Pris 60 kr. pr. år.

Hvor får man fat på Aktionsgruppens pjecer og information

Aktionsgruppen Arbejdere Akademikere
Arnesvej 44, 2700 Brønshøj. Tlf. 01-60 26 38 .

